

ร่างคำบรรยายงานสัปดาห์เสวนาที่ 21 ก.ค. 49

สวัสดีครับ ก่อนอื่นขอขอบคุณทั้งผู้ที่มีเกียรติทุกท่านนะครับ ที่มารับฟังคำบรรยายในวันนี้ หลังจากที่ผมได้รับการเชิญชวนจากคุณชาติชาย ให้มาพูดเรื่อง “โครงสร้างนิยมกับสังคมศาสตร์” ผมมีความรู้สึกสองอย่างเกิดขึ้น อย่างแรกก็คือ ตื่นเต้นที่จะได้อ่าน (rereading) งานเหล่านี้อีกครั้ง อย่างที่สอง งานโครงสร้างนิยมที่ผมอ่านสมัยเรียน (พ.ศ. 2544-5) กับเวลานี้ (พ.ศ. 2549) ทำให้ผมรู้สึกว่าแทบจะไม่ได้รู้อะไรเลยเกี่ยวกับโครงสร้างนิยมเลย เพราะความเข้าใจ(ในความหมาย)ได้เลื่อนไหล(differ)ไปแล้ว ดังนั้น ประโยชน์ที่พึงมีจากงานนี้ขอมอบความชอบให้คุณชาติชายนะครับ ส่วนความผิดพลาดทั้งหมดเป็นของผมแต่เพียงผู้เดียวครับ

ผมเริ่มต้นด้วย การขอล่าถึงงานต่างๆ ที่ถูกรับรู้และทำการเรียนการสอนในแบบโลกวิชาการที่แปล/ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักนะครับ ประเด็นที่ผมจะกล่าวมีดังนี้ครับ

โครงสร้างนิยมกับหลังโครงสร้างนิยมต่างกันอย่างไรและใครเป็นใครในโครงสร้างนิยม

(รายละเอียดจะบรรยายในวันที่ 21 นี้)

ครับความแตกต่างอยู่ที่ประเด็นในการอ่านงานและการศึกษางานของนักคิดที่ถูกขนานนามว่าเป็นโครงสร้างนิยมและหลังโครงสร้างนิยมนะครับ จากที่ผมได้รับมอบหมายมาผมจะต้องแนะนำ Claude Levi-Strauss เพื่อจะได้นำไปสู่ความคิดของ Jacques Marie Emile Lacan นะครับ

ภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง

มานุษยวิทยาโครงสร้าง (รายละเอียดโปรดดูเอกสารที่แนบมานะครับ)

จะเห็นได้ว่ามานุษยวิทยาโครงสร้างมีความนามธรรมมาก สังเกตได้จากการเปรียบเทียบในงานเขียนของ Levi-Strauss ที่ให้ความรู้สึกทางจิตใจหลายชั้น (เช่น... ยกหนังสือและตัวอย่างในห้องบรรยาย) (เวลาผ่านไป 30 นาที เปิดโอกาสให้ ชักถามและถกอภิปราย 10 นาที)

...ครับที่นี้เรามาที่ความคิดของ Lacan กันเลยนะครับ ปัญหาที่ผมเจอในการอ่าน Lacan เพื่อมาบรรยายในวันนี้ ผมได้ขอคำแนะนำจาก อ.เชษฐา ว่า “เราควรจะทำอย่างไรดี อ่านแบบปรัชญา หรืออ่านแบบจิตวิเคราะห์ หรืออ่านแบบโครงสร้างนิยม เพราะถ้าอ่านอย่างปรัชญา เรื่อง subject จะต้องผูกกับเรื่อง Being จะต้องกล่าวถึงปรัชญาภาษาแบบ Heideggerian และภาษาวีธีแบบ Hegelian โดย Kovere ในขณะที่อ่านแบบจิตวิเคราะห์ ก็จะต้องมาทำความเข้าใจในศัพท์แสงอย่าง ‘Trieb’ ที่แปลเป็น ‘instinct’ บ้าง แต่ส่วนใหญ่ใช้ ‘drive’ จะนำเสนอออกมาเช่นไร ผมจะกลับไปหา Freud นะครับและมาหา Lacan อีกที หรือใช้วิธีที่ Lacan ใช้ อ่าน ‘อ่าน Lacan’ ”

คำตอบที่ได้จาก อ.เชษฐา ก็คือ “อ่านแบบปรัชญาสิ” นั่นหมายความว่า ต้องอ่านทั้งหมด...

...ชีวิตในการอ่านโครงสร้างนิยมของผมจะเป็นโมฆะริเปล่า เพราะ Freud(เยอรมัน) Lacan(ฝรั่งเศส)ที่ถูกแปลมาเป็นภาษาอังกฤษและด้วยวิธีการอ่านของแต่ละสาขาวิชาที่ใช้ในการอ่าน

ภาษาอังกฤษ ทำยสุดผมได้เรียบเรียงและนำเสนอมาเป็นภาษาไทย ดังนั้น ความผิดพลาดทั้งหมด (ของผม) ได้เลื่อนไหลไปสู่การโทษเรื่องโครงสร้างภาษาแล้วนะครับ

ประเด็นที่ผมจะกล่าวถึง Lacan มีดังนี้ครับ (โดยที่ใช้ Ecrits และ The Four fundamental... เป็นหลัก)

“จิตใต้สำนึกของผมได้บอกว่าได้เวลาอันควร ที่ต้องจบประเด็นแล้วนะครับ”
(เวลาผ่านไป 30 นาที เปิดโอกาสให้ ชักถามและถกอภิปราย 10 นาที)

เปรียบเทียบแนวความคิดของ Levi-Strauss และ Lacan พร้อมทั้งสรุปเนื้อหาทั้งหมด
(ชักถามและถกอภิปราย...จบการเสวนา...)

ภาษาศาสตร์กับมานุษยวิทยาโครงสร้างของ Claude Levi-Strauss

การที่เราจะศึกษาแนวความคิดของนักคิดสำนักโครงสร้างนิยมได้โดยเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาความคิดทางภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างอันเป็นพื้นฐานทางความคิดที่นักคิดเหล่านั้นได้นำไปประยุกต์เข้ากับกิจกรรมที่ทำการศึกษา โดยเฉพาะเจาะจงในกรณีของ Claude Levi-Strauss เป็นการนำภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างมาใช้กับงานทางมานุษยวิทยา ดังนั้น เนื้อหาที่ต้องการนำเสนอในบทนี้จึงเป็นการอธิบายแนวคิดทางภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างโดยเบื้องต้นและเค้าโครงความคิดของ Levi-Strauss โดยสังเขป

ภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง

หลังจาก Ferdinand de Saussure ได้บรรยายถึงการศึกษภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างใน “Cour de Linguistique General” ในปี 1916 แล้วนั้น ภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างก็ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิพลทางความคิดของ De Saussure ที่ถูกนำมาพัฒนาโดยนักภาษาศาสตร์ชาวรัสเซียที่อพยพมาสู่กรุง Prague จนขยายความคิดทางภาษาศาสตร์เป็นสำนักกรุง Prague school ด้วยนักคิดอย่าง Roman Jakobson และ Nicolai Troubetzkoy (Anderson, 1985: 83-139 อ้างถึงใน Barnard, 2000: 123) แนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นก็คือเรื่องเสียงทั้งหลายที่ทำงานเป็นเครือข่ายที่อาศัยความแตกต่างบางประการระหว่างกันเองเป็นเครื่องมือสร้างความแตกต่างระหว่างคำ เช่น ในระบบภาษาไทย ความแตกต่างระหว่างเสียง [บ] กับเสียง [พ] ซึ่งทำหน้าที่แยกแยะคำว่า “บาน” กับคำว่า “พาน” อยู่ตรงเสียง [บ] เป็นเสียงก้อง ส่วน [พ] เป็นเสียงไม่ก้อง แต่เมื่อถึงความว่า “พาน” กับคำว่า “ปาน” เราจะพบว่าส่วนแตกต่างของเสียงที่ช่วยแยกแยะคำทั้งสองออกได้แก่ [พ] เป็นเสียงพ่นลมออก ส่วน [ป] เป็นเสียงไม่พ่นลมออก ครั้นเปลี่ยนเป็นคู่ “พาน” กับ “ทาน” จุดต่างจะอยู่ที่ [พ] เป็นเสียงฐานปาก ส่วน [ท] เป็นเสียงฐานปุ่มเหงือก ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เมื่อทำหน้าที่ด้านสื่อความหมายใน

แบบข้ามช่วงเวลาจึงเป็นประโยคแบบแนวนราบ (horizontal) ที่ได้นำคำแต่ละคำมาเชื่อมกันติดกัน เป็นการถ่ายโอนความหมายจากคำที่ถูกเชื่อมต่อกันในลักษณะของการเลือกเอาส่วนย่อยส่วนหนึ่งมาใช้เป็นภาพแทนความหมายของภาพแทนที่ถูกนำเสนอทั้งหมด ซึ่งวิธีการนี้เราสามารถเรียกได้ว่าการ “ตุลยคีตา” (metonymie) ในทางตรงกันข้ามการศึกษาภาษาแบบร่วมเวลากันได้มองความสัมพันธ์ของภาษาโดยหยิบยกสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกันในช่วงเวลาหนึ่งมาพิจารณาโดยมีลักษณะในแบบแนวตั้ง (vertical) การเลือกคำโดยเฉพาะเจาะจงที่เหมือนกับคำอื่นออกมาจากภาษาวางคู่กันเพื่อถ่ายโอน (Hawkes, 1977: 77-8) หรือพยายามที่จะสื่อเพื่อเปรียบเทียบความหมาย สามารถนำมาแทนที่กันได้ โดยยังคงความหมายได้ นั่นคือลักษณะของการ “อุปลักษณ” (metaphore)

ดังนั้น กล่าวได้ว่าแนวความคิดภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างมีลักษณะที่เป็นสองมิติและถ้าหากพิจารณาต่อไปก็จะเห็นได้ว่า วิธีการที่เป็นสองมิตินั้น มีความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะของคู่ตรงข้าม ซึ่งสามารถนำแนวคิดทั้งสองมิติดังกล่าวมาแบ่งหมวดความสัมพันธ์ที่เป็นคู่ตรงข้ามได้คือ

signifier	signified
langue	parole
synchrony	diachrony
expression	meaning
vertical	horizontal
paradigm	syntagm
selection	combination
substitution	contexture
similarity	contiguity
metaphore	metonymie

คำศัพท์ที่เป็นแนวความคิดข้างต้นของภาษาศาสตร์โครงสร้างที่พัฒนามาถึงขั้นแบ่งมิติออกเป็นสองด้านเป็นแนวความคิดที่สามารถสรุปได้ว่า

การศึกษาแบบร่วมเวลาเป็นการศึกษาโครงสร้างภาษาที่บรรจุรูปสัญลักษณ์ โดยดูความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในลักษณะกระบวนทัศน์ มีวิธีพิจารณาความสัมพันธ์ในแบบแนวตั้งด้วยการเลือกในสิ่งที่คล้ายคลึงกันมาแทนที่กันในลักษณะอุปมาเป็นการแสดงออกชุดความสัมพันธ์ในแบบเดียวกัน พร้อมกันทั้งหมด ตรงกันข้ามกับ การศึกษาแบบข้ามช่วงเวลาที่ทำการศึกษาภาษาหรือความ

หมายเหตุ โดยการศึกษาประโยคแบบซ้ายไปขวาในแนวระนาบ ความสัมพันธ์ของความหมายสัญญาจะเป็นไปในลักษณะรวบรวม เชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องเพื่ออธิบายถึงความหมายของสิ่งที่เกิดขึ้น (De saussure, 1916: 54-6; Wells, 1947: 92-107; Gaboriau, 1963: 162-6; Barthes, 1967: 154)

จากแนวคิดดังกล่าว นักคิดโครงสร้างนิยมนำมาขยายผลศึกษากันต่อไปตามแต่ละกิจกรรมที่ตนเองให้ความสนใจโดยมีประเด็นที่สำคัญคือการมองระบบของภาษาว่ามีโครงสร้างอย่างไร ส่วนแนวความคิดที่เป็นกุญแจสำคัญที่เอื้อประโยชน์ได้แก่ เรื่องความสัมพันธ์ของการสร้างความหมาย ลักษณะความเป็นคู่ตรงข้าม การศึกษาภาษาแบบข้ามช่วงเวลาและการศึกษาภาษาแบบร่วมเวลากัน โครงสร้างส่วนลึก (deep structure) และโครงสร้างพื้นผิว (surface structure) การอุปมาและอุปลักขณ์ (Detweiler, 1978: 17) ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์ทุกชนิด การจะศึกษาแนวความคิดแบบโครงสร้างนิยมจึงไม่สามารถละเลยหลักการและแนวความคิดของภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างได้

สำหรับนักคิดสำนักโครงสร้างนิยมอย่างเช่น Levi-Strauss และ Jacques Lacan [นักจิตวิเคราะห์แบบโครงสร้างนิยมชาวฝรั่งเศสที่นำเอาแนวความคิดของนักจิตวิเคราะห์ชาวเยอรมันผู้เขย่าโลกแห่งจิตสำนึก ชื่อ Sigmund Freud มาตีความใหม่ในแบบโครงสร้างนิยม] นั้น ทั้งสองได้ต่อยอดทางความคิดจากภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างมาสู่การศึกษาระบบการคิดของมนุษย์ผ่านงานทางมานุษยวิทยาและจิตวิเคราะห์ เพื่อย้อนรอยกลับไปสู่กระบวนการคิดที่มีลักษณะความสัมพันธ์เป็นคู่ตรงข้าม (binary opposition) อย่างไรก็ดี สิ่งที่ Levi-Strauss พยายามสาธิตผ่านงานของเขานั้น ผู้อ่านจะต้องนึกเทียบเคียงกับหลักภาษาศาสตร์โครงสร้างตลอดเวลา เพราะ Levi-Strauss [และ Lacan] มีความเชื่อว่าการศึกษาในเรื่องต่างๆ ของเขานั้นท้ายสุดแล้วก็มีลักษณะไม่แตกต่างไปจากภาษาที่มีโครงสร้างสากลแบบคู่ตรงข้ามทำการสร้างความหมายผ่านความสัมพันธ์ดังกล่าว อย่างในกรณีของ Lacan นั้นเขาได้มองจิตไร้สำนึกว่ามีการทำงานเหมือนโครงสร้างภาษา (Lacan, 2000) และในช่วงเวลาเดียวกัน Levi-Strauss ได้กล่าวถึงสิ่งที่เขาค้นพบในระบบของวัฒนธรรมว่ามีลักษณะเดียวกันกับโครงสร้างภาษาเช่นกัน

เค้าโครงความคิดของ Claude Levi-Strauss โดยสังเขป

ชีวประวัติและผลงาน

Claude Levi-Strauss เกิดเมื่อปี ค.ศ. 1908 ที่กรุงบรัสเซลส์ เมืองหลวงของประเทศเบลเยียม เป็นครอบครัวเชื้อสายยิว ปู่เป็นนักไวโอลิน ส่วนบิดาของเขาเป็นชนชั้นกลางชาวยิวที่ไม่เชื่อในพระเจ้า (atheism) และด้วยความเป็นศิลปิน จึงได้ชักนำลูกชายของตนเข้าสู่บรรยากาศที่รวบรวมเอา

วัฒนธรรมทางศิลปะและความช่างสงสัย (skepticism) มาสู่ Levi-Strauss ในช่วงวัยเด็กเขาเองมีความสนใจในธรณีวิทยา และต่อมาช่วงวัยรุ่นตอนปลายนั้น เขามุ่งความสนใจไปที่จิตวิเคราะห์ (psychoanalytic) และลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) ถึงแม้ว่าเขาจบปริญญาที่ซอร์บอนน์ มหาวิทยาลัยในกรุงปารีส และเป็นเพื่อนร่วมรุ่นกับ Simone de Beauvoir นักปรัชญาและนักสตรีนิยมรุ่นแรก (first wave feminism) Maurice Merleau-Ponty นักปรัชญาแนวปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) และเป็นรุ่นน้อง Jean-Paul Sartre นักปรัชญาแนวอัตถิภาวนิยม (existentialism) หนึ่งปี แต่ Levi-Strauss เอง มีความต้องการจะหลีกเลี่ยงความเคร่งครัดทางความคิดเกี่ยวกับปรัชญาที่เต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งความคลุมเครือที่ปกคลุมกรุงปารีส ณ เวลานั้น

ในปี ค.ศ.1934 Levi-Strauss ได้งานสอนทางด้านสังคมวิทยาที่มหาวิทยาลัย Sao Paolo ประเทศบราซิล ในช่วงขณะนั้น เขาได้รับประสบการณ์จากการออกภาคสนาม ซึ่งส่งผลกระทบต่อทัศนคติทั้งหมดที่มีต่อชนเผ่าดั้งเดิม (Primitive people) ที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง โดยจากเดิมที่คาดหวังว่าจะได้เห็นรูปแบบวัฒนธรรมที่คงที่ หากแต่การพบปะกับชนเผ่าดั้งเดิมและได้กลายเป็นเพื่อนกันนั้น ทำให้เขาพบความคิดเกี่ยวกับการตายและสังคมที่ซับซ้อน ซึ่งทำให้เขาได้ครุ่นคิดถึงปัญหาในเชิงมานุษยวิทยาขึ้นจากประสบการณ์ครั้งนั้น

Levi-Strauss ได้เขียนบทความแรกทางมานุษยวิทยา เกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคมของเผ่า Bororo ในปี ค.ศ.1936 และในช่วงปี ค.ศ.1938-39 เขาได้เดินทางสำรวจสภาพของชาวอินเดียนเผ่าต่างๆ ในภาคกลางของบราซิล อาทิ Nambikwara, Tupi-Kawahib โดยที่เขาได้พบว่า ชนเผ่าดั้งเดิม (ที่เป็นชาวอินเดียน) นั้น มิได้มีความป่าเถื่อนดุร้ายแต่อย่างใดเลย แต่กลับเป็นผู้มีไม่ตรึงจิตและมีระบบความคิดที่ลึกซึ้ง อีกทั้งถูกฝรั่งผิวขาวเข้ารุกรานและนำจับพวกเขาเข้าสู่ค่ายกักกัน การที่พวกเขาเกือบจะสูญเผ่าพันธุ์เพราะไม่มีภูมิคุ้มกันทางเชื้อโรคที่ฝรั่งผิวขาวเป็นพาหะนำมาติด รายละเอียดของชีวิตชาวอินเดียนพื้นเมืองพร้อมกับความรู้สึกเศร้าสะเทือนใจที่มีต่ออินเดียนพื้นเมืองเหล่านี้ ปรากฏในหนังสือของเขาที่ชื่อ *Tristes Tropiques* (1955)

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาได้กลับประเทศฝรั่งเศสและเข้าร่วมกับกองทัพ หลังจากนั้นเขาได้ไป Martinique จากนั้น Puerto Rico และและสุดท้ายที่ New York ซึ่งเขาได้งานที่ New School for Social Research จากจัดการของ Robert Lowie และ Alfred Mertraux และที่ New York เขาได้พบกับ Sartre เป็นครั้งแรก (ถึงแม้ทั้งสองจะศึกษาที่ปารีสในช่วงเวลาเดียวกัน) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการวิวาทะอันไม่จบสิ้น (ดูบทที่ 10 ใน *The Savage Mind*) และยังได้พบกับ Roman Jakobson นักภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างและได้เริ่มต้น พัฒนาแนวความคิดทางมานุษยวิทยา โดยนำภาษาศาสตร์เชิงมาประยุกต์ใช้โครงสร้างในการศึกษาทางชาติพันธุ์วิทยา (Morris, 1989: 265)

อิทธิพลของ Jakobson ในการวิเคราะห์หน่วยย่อยของเสียง (phonemic) นั้นได้ส่งผลต่อ งานของ Levi-Strauss และเขาก็ได้พัฒนาความคิด ความเป็นสากลของวัฒนธรรมที่ปรากฏในระดับ “โครงสร้าง” ว่าไม่ใช่ระดับข้อเท็จจริงที่เปิดเผยมจากการศึกษาเปรียบเทียบทางมานุษยวิทยาสังคม เหมือนกับการเปรียบเทียบทางภาษาศาสตร์ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเปรียบเทียบรูปแบบความ สัมพันธ์ที่เชื่อมโยงชุดพฤติกรรมของมนุษย์ แต่จะหาประโยชน์มิได้เลย ถ้าเปรียบเทียบหน่วยวัฒนธรรมเพียงหน่วยเดียว กล่าวให้สะดวกขึ้น ก็คือต้องเปรียบเทียบวัฒนธรรมในระดับโครงสร้าง

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติ Levi-Strauss ยังคงอยู่ในอเมริกา โดยทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยทูตทางวัฒนธรรมฝรั่งเศส (Attaché) จากนั้นเขาก็ได้กลับไปฝรั่งเศสและตีพิมพ์งาน “The Elementary Structure of Kinship” ในปี 1949 และในปี ค.ศ.1950 Levi-Strauss ได้เป็นอาจารย์สอนหนังสือ ที่ Ecole Pratique des Hautes Etudes วิทยาลัยในปารีส และจากงานที่ชื่อ “Structural Anthropology” (1958) ที่เป็นหนังสือรวบรวมบทความเกี่ยวกับหลักการคิดโดยทั่วไป สำหรับการคิดของมนุษย์ ทำให้ Levi-Strauss ได้กลายเป็นนักทฤษฎีทางมานุษยวิทยาที่มีอิทธิพลในฝรั่งเศส

ตั้งแต่ ค.ศ.1959 Levi-Strauss เขียนหนังสือและบทความ อาทิ “The Story of Asdiwal” 1960 (รวบรวมอยู่ใน Structural Anthropology Vol. 2 1976) เป็นการศึกษาตำนานปรัมปรา (Myth) เขาเขียน Totemism ในปี 1963 และ The Savage Mind ในปี 1962 หลังจากนั้น เขาได้เริ่มงานชิ้นใหญ่ที่เรียกว่า Science of Mythologies ทั้งหมด 4 เล่ม และผลงานที่เขียนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับนิทานปรัมปราจนถึงเงื่อนไขความคิดของมนุษย์

แนวความคิดเบื้องต้น

สิ่งที่ Levi-Strauss ค้นพบและพยายามนำมาใช้ร่วมกันให้เกิดผล คือการนำภาษาศาสตร์สมัยใหม่มาทำการวิเคราะห์โครงสร้างทั้งในภาษาศาสตร์และมานุษยวิทยา เขากล่าวถึงการเดินทางของภาษาศาสตร์ว่าเหมือน “คำ” (word) ที่ไม่สามารถจำกัดขอบเขตตัวเองต่อภาพอธิบายของทฤษฎีภาษาศาสตร์อย่างเคร่งครัดและต่อจุดยืนของทัศนะ เช่นเดียวกับที่ นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา และนักมานุษยวิทยา ต้องกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้จากภาษาศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งเป็นดังทางนำไปสู่ความรู้เชิงประจักษ์ของปรากฏการณ์สังคม (Levi-Strauss, 1968: 31) สำหรับเขาแล้วการกำเนิดภาษาศาสตร์โครงสร้างนั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางการศึกษาปรากฏการณ์อย่างสมบูรณ์ หมายความว่างานทางมานุษยวิทยาก่อนหน้านั้น ไม่ได้ศึกษาวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นภาพเสนอของกระบวนการคิดในส่วนลึกแต่อย่างใด

สิ่งที่ Levi-Strauss ยืนยันความสนใจของภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง โดยการนำไปศึกษาปัญหาเกี่ยวกับเครือญาติ ซึ่งเขาได้กล่าวว่า

เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยส่วนบุคคลชื่อ “โครงสร้างนิยม: เลวี-สโตรสและลากอง” โดย ดุษฎี วรรณธรรมดุณี

(‘Structuralisme: Levi-Strauss et Lacan’ par Dusadee VORATHUMDUSDEE)

เพื่อให้เป็นโครงร่างในการศึกษาต่อประกาศนียบัตรทางสังคมศาสตร์

นักมานุษยวิทยาพบตัวตนของเขาในสถานการณ์ซึ่งมีรูปแบบคล้ายกับโครงสร้างทางภาษาศาสตร์ เช่น หน่วยย่อยของเสียง คำศัพท์ของเครื่องหมายเป็นหน่วยพื้นฐานของการให้ความหมาย ความหมายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อถูกบูรณาการเข้าไปข้างใน ระบบเครื่องหมายจึงเหมือนกับระบบของหน่วยเสียง นั่นคือถูกสร้างโดยความคิด (mind) ในระดับของจิตไร้สำนึก (Levi-Strauss, 1968: 34)

Levi-Strauss ใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์โครงสร้าง ซึ่งไม่เพียงแต่นำมาจาก De Saussure แต่ยังได้นำมาจาก Formalist อย่าง Roman Jakobson และ Nicholas Troubetzkoy นำมาประยุกต์ใช้กับปรากฏการณ์ทางมานุษยวิทยา เช่น ในกรณีของระบบเครื่องหมายและนิทานปรัมปรา Levi-Strauss ต้องการทำความเข้าใจอย่างกระจ่างในการนำแนวความคิดของ De Saussure มาใช้เรื่อง รูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ (signifier/signified) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว signified จะอยู่ในขอบเขตของความคิดเสมอ ดังนั้น ในกรณีของความสัมพันธ์เครื่องหมาย signified เป็นความคิดของวัฒนธรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของครอบครัว เช่น ระดับของความสัมพันธ์ การหมดความเคารพในความสัมพันธ์ และ incest taboos ส่วน signifier เป็นการปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจง เช่น ประเพณี พิธีกรรม ที่แสดงออกทางความคิด ซึ่งวิธีการของเขานั้นไม่เห็นว่าการสังคมหรือวัฒนธรรม จะมีความคิดที่แน่นอนเกี่ยวกับเครื่องหมาย การปฏิบัติจึงเป็นภาพวัตถุของสังคมในการทำการเข้าใจตนเอง ทั้งความคิด และการปฏิบัติเป็นเรื่องเฉพาะเจาะจง โดยสังคมนั้นจะรวมอยู่กับรูปแบบโครงสร้าง ซึ่งเข้าใจในคำศัพท์ที่แตกต่างกันระหว่างหน่วยภายในระบบ (Gutting, 2001 : 222)

Levi-Strauss ได้อ้างถึง N. Troubetzkoy ที่สร้างวิธีลดทอนโครงสร้างทางภาษาศาสตร์โดยหลักพื้นฐานทั้ง 4 คือ 1) ภาษาศาสตร์โครงสร้างได้เปลี่ยนจากการศึกษา ปรากฏการณ์ภาษาศาสตร์ระดับจิตสำนึกมาสู่การศึกษาโครงสร้างภายใต้จิตสำนึก 2) จะไม่ศึกษา (ภาษา) คำศัพท์อย่างลำพังหรือเป็นหน่วยอิสระ แต่จะดูที่พื้นฐานของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ 3) ภาษาศาสตร์โครงสร้างเป็นการแนะนำความคิดเรื่องระบบ โดยที่การศึกษาเกี่ยวกับหน่วยพื้นฐานของเสียง (ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละภาษา) จะไม่เพียงอ้างว่า หน่วยพื้นฐานของเสียงจะเป็นส่วนของระบบเสมอไป แต่จะแสดงอย่างแจ่มแจ้งถึงโครงสร้างและระบบของการศึกษาหน่วยพื้นฐานของเสียงอย่างเป็นรูปธรรม 4) ภาษาศาสตร์โครงสร้างมุ่งหมายที่จะค้นพบกฎเกณฑ์พื้นฐานหรือกฎโดยทั่วไป (Levi-Strauss, 1968: 33)

งานของ Troubetzkoy ได้เปรียบเทียบภาษาศาสตร์แบบเก่า ซึ่งหมายความว่า ภาษาศาสตร์

โครงสร้างเป็นดังระบบโครงสร้างนิยมและสากลนิยม ซึ่งแตกต่างไปจากความเป็นปัจเจกชน และ atomism อย่างไรก็ดีสิ่งที่ Levi-Strauss นำความคิดทางภาษาเชิงโครงสร้างมาใช้กับมานุษยวิทยา ไม่ว่าจะเป็นความบังเอิญหรือไม่ก็ตาม แนวความคิดเรื่องการศึกษาระบบหน่วยย่อยของเสียงที่เรียกว่า phonemic system ได้ถูกคลี่คลายและสืบสานไปสู่แนวความคิดเรื่อง คู่ของสิ่งตรงกันข้าม (pairs of oppositions) ซึ่งได้กลายเป็นวิธีการศึกษาความสัมพันธ์ผ่านในงานทั้งหมดของเขา

Levi-Strauss (1968: 67-80) กล่าวถึง ความสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม มีความจำเป็น เพราะเมื่อต้องการความรู้ของวัฒนธรรมนั้นก็ต้องศึกษาผ่านความเข้าใจในภาษานั้นๆ อาจกล่าวได้ว่าภาษาเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากวัฒนธรรม เพราะภาษาที่พูดโดยคนใดคนหนึ่งนั้นจะมีการโต้ตอบต่อระดับที่แตกต่างในแง่มุมของวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นในระบบเครือญาติ การจัดการทางสังคม ศาสนา ศิลปะ นิทานพื้นบ้าน ได้ถูกพิสูจน์ความสำเร็จในการศึกษาด้วยภาษา ศาสตร์ และภาษาศาสตร์ได้ช่วยให้นักมานุษยวิทยาศึกษาในสิ่งที่เป็รูปธรรมได้ดียิ่งขึ้น หมายความว่าสามารถเข้าถึงระดับที่ลึกกว่าข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นทั้งภาษาและวัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของกิจกรรมซึ่งโดยพื้นฐานแล้วคล้ายคลึงกัน

แม้ว่าภาษาจะเป็นระบบสัญลักษณ์ก็ตาม แต่การถ่ายทอดความหมายผ่านการแปลจากภาษาหนึ่งไปสู่ภาษาหนึ่ง อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ ไม่ว่าจะเป็นในระดับภาษาเดียวกันระหว่างกันที่เรียกได้ว่า Intra-language หรือจากภาษาหนึ่งสู่ภาษาอีกภาษาหนึ่งในลักษณะ Inter-language (ดู Bennett, 1979) คำในภาษาหนึ่งที่มีความหมายในบริบทนั้นๆ ครั้นเมื่อถูกถ่ายทอดหรือแปลความหมายมาสู่อีกภาษาหนึ่ง ซึ่งอาจจะไม่มีคำที่มีความหมายเหมาะสมเพียงพอในการที่จะนำมาใช้แทนที่กันได้ อย่างเช่น การหาคำภาษาอังกฤษมาใช้แทนคำว่า L'Homme nu ในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งการแปลตรงตัวอาจจะไม่สามารถเข้าใจได้ถูกทาง เพราะด้วยภายในระบบของความสัมพันธ์ของความหมายจะเป็นไปในลักษณะที่ล่องลอย (arbitrary) แต่สำหรับในการอ่านนิทานปรัมปรา นั้น มิได้แต่เพียงจะอ่านจากบรรทัดไปสู่อีกบรรทัด หรือจากซ้ายไปขวาอย่างการอ่านหนังสือโดยทั่วไป แต่การอ่านนิทานปรัมปรา นั้น จะต้องทำความเข้าใจในพื้นฐานของความหมายของนิทานปรัมปรา ซึ่งไม่ใช่เรื่องราวเหตุการณ์ แต่เป็นชุดหรือมัดของเหตุการณ์ ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ที่ปรากฏจะอยู่ในช่วงที่แตกต่างกันของนิทาน (Levi-Strauss, 1979: 45) ดังนั้นการอ่านนิทานปรัมปรา ควรจะอ่านในลักษณะของตารางของวงออเครสต้า

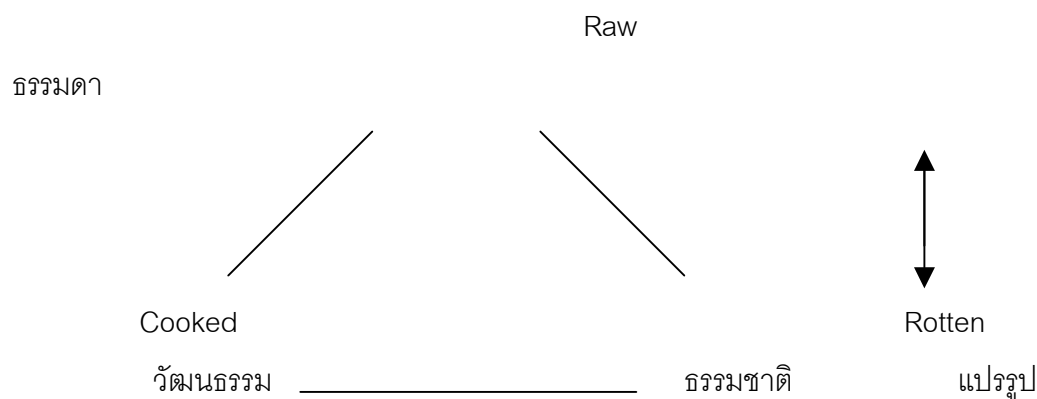
อย่างไรก็ดี สิ่งที่ Levi-Strauss นำมาใช้เปรียบเทียบและวิเคราะห์นิทานปรัมปราโดยเฉพาะ ศาสตร์เบื้องต้นของการศึกษานิทานปรัมปรา (Science of Mythology) นั้น ได้ถูกอ้างว่าเป็นภาษาเดียวกับดนตรี โดย Levi-Strauss ได้กล่าวถึงการคิดแบบนิทานปรัมปราที่เริ่มหมดไปจากโลกตะวันตก

ตก ในขณะที่เดียวกันกับที่มีดนตรีแบบคลาสสิกเริ่มเกิดขึ้น บางทีดนตรีอาจจะเข้ามาแทนนิทานปรัมปราได้บางส่วน แต่ทั้งการอ่านนิทานปรัมปราและการอ่านโน้ตดนตรีก็ได้ใช้วิธีการเดียวกัน ดังนั้นจึงเกิดสมมติฐานขึ้นว่าทั้งนิทานปรัมปราและโน้ตดนตรีนั้น มีวิธีการอ่านแบบเดียวกันที่น่าที่จะเป็นผลผลิตที่สะท้อนออกมาจากกระบวนการคิดหรือโครงสร้างความคิดชุดเดียวกัน สิ่งที่ Levi-Strauss ให้ข้อสังเกตแล้วเปรียบเทียบระหว่างการอ่านนิทานปรัมปราโดยใช้วิธีอ่านความสัมพันธ์แบบข้ามช่วงเวลาและแบบร่วมเวลากับการอ่านโน้ตดนตรีในลักษณะของท่วงทำนอง (melody) และเสียงประสาน (harmony) เมื่อนำนิทานปรัมปรามาเทียบกับเสียงดนตรีจะได้คู่ของความสัมพันธ์ว่า ท่วงทำนอง (melody) จะเป็นแบบข้ามช่วงเวลาเชื่อมโยงแล้วนำมารวมกันในแนวระนาบ และเสียงประสาน (harmony) จะเป็นแบบร่วมเวลากันซึ่งจะเกิดขึ้นพร้อมกัน จากการเปรียบเทียบดังกล่าว สามารถสังเกตได้ถึงสิ่งที่ปรากฏในลักษณะสองมิติที่ควบคู่กันตลอดแม้กระทั่งในทางดนตรีที่มีท่วงทำนอง (melody) และเสียงประสาน (harmony) ที่มีลักษณะไม่แตกต่างไปจากความสัมพันธ์แบบข้ามช่วงเวลาและแบบร่วมเวลาแต่อย่างใด

งาน *Tristes Tropiques* (1995) ซึ่งเป็นหนังสือแห่งการเดินทางเชิงอัตชีวประวัติของ Levi-Strauss สามารถแบ่งหมวดความคิดของเขาได้ในทางทฤษฎีออกเป็น 3 ประเภทคือ ทฤษฎีเกี่ยวกับเครือญาติ ตรรกะของนิทานปรัมปรา และทฤษฎีการจำแนกประเภทของโตเทม (Totem) ซึ่งทั้งสามหมวดดังกล่าวนี้ ได้ถูกนำมาขยายและมีความกระจ่างในงานภายหลังต่อมา (Leach, 1970) งานชิ้นนี้ดูเหมือนจะเป็นงานทางมานุษยวิทยาโดยทั่วไป (หมายความว่า เป็นแบบ old fashion) ที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในด้านที่เฉพาะเจาะจง การศึกษาภาคสนามเหล่านั้นจะเป็นที่ค้นหารูปแบบพื้นฐานของความคิดผ่านหมวดของความคิดในเรื่อง เครือญาติ นิทานปรัมปรา และโตเทม (Geertz, 1973 : 28) ความหมายของ *Tristes* เมื่อถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษจากภาษาฝรั่งเศสจะได้คำว่า “sad”, “The sadness of...” “Tragic” Levi-Strauss ได้แนะนำไว้ในฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษว่าควรใช้ “alas of the Tropical” “โธ อนาคต ชนเผ่าดั้งเดิมเขตร้อน” ทศนะคติของเขาที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้แสดงถึงการให้คุณค่าต่อวิถีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม ที่ไม่ได้ล้าหลังแต่ประการใด เพียงแต่ คนในปัจจุบันไม่พยายามทำความเข้าใจเท่านั้นเอง จากนั้น Levi-Strauss ได้ให้ความสนใจในชนดั้งเดิมผ่านงานชาติพันธุ์วิทยา โดยให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมของชนดั้งเดิมในฐานะผลผลิตที่ได้จากกระบวนการคิด ซึ่งเขาได้นำมาขยายผลการศึกษาในหนังสือที่ชื่อ “Totemism” (1964) และ “The Savage Mind” (1969)

ใน “The Raw and the Cooked” (1969) งานชิ้นนี้ได้ทำการเสาะหาความเป็นสากลทางความคิดมนุษย์ จากตัวอย่างของ การปรุงอาหาร (culinary) โดยนำความคิดมาจากสามเหลี่ยมภาษาศาสตร์

ซึ่ง Levi-Strauss ได้อ้างว่า ด้วยเหตุที่ความสัมพันธ์ระหว่างพยัญชนะ p,t และ k กับสระ u, i และ a สามารถจำกัดความด้วยความดังและระดับเสียงได้คล้ายคลึงกับความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนของการปรุงอาหาร แบบของการปรุงอาหารสามารถจำกัดความขึ้นอยู่กักระดับของการเปลี่ยนแปลงและการแทรกแซงของวัฒนธรรม สิ่งที่ Levi-Strauss แนะนำนั้นถึงแม้ว่ายังคงคลุมเครือแต่น่าสนใจในแบบพื้นฐานที่แยกออก 2 ขั้ว คือ ธรรมชาติ/แปรรูป และธรรมชาติ/วัฒนธรรม ดังภาพ

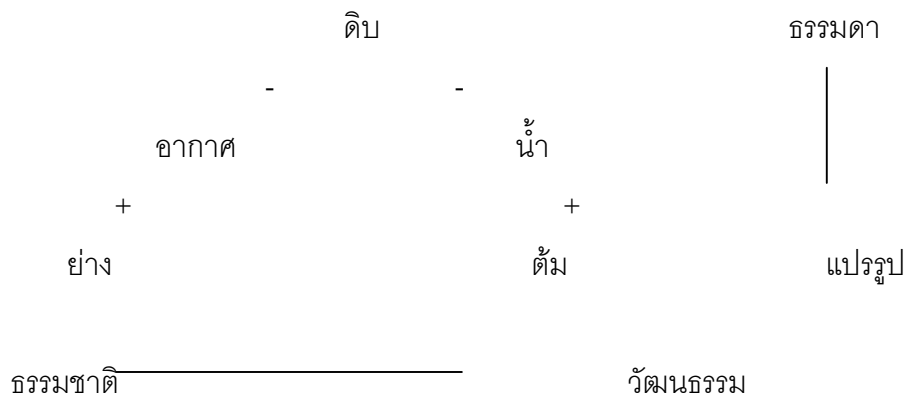

ที่มา: ดัดแปลงและนำมาจาก Wallace et al , 1980: 269; Bradfold, 1994: 118-120, Barnard, 2000: 131

กล่าวได้ว่า Levi – Strauss ได้อธิบายถึงอาหารที่ดิบและสุกในขั้นตอนการปรุงอาหาร ความดิบ (raw) จากอาหารที่ยังไม่ได้ปรุง ถูกจัดเข้าร่วมกับธรรมชาติ (natural) และถ้าปล่อยให้อาหารนั้นอยู่ในธรรมชาติอาหารเหล่านั้นก็เน่าเปื่อยไป ขณะที่ อาหารที่ปรุงแล้ว (cooked) ได้จัดเข้าร่วมกับวัฒนธรรม (cultural) โดยผ่านกระบวนการปรุงอาหารจากฝีมือของมนุษย์ โดยเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าเป็นการการจัดหมวดหมู่และจำแนกคู่ตรงข้ามมาจากโครงสร้างพื้นฐานของความคิดทั้งหมดในวัฒนธรรม (Erickson, 1998:98) การจัดประเภทจากการปรุงอาหารนั้นมีมิติในการแปรรูปจากอาหารดิบไปสู่อาหารที่สุก ซึ่งหมายความว่าอาหารได้ถูกแปรรูปจากธรรมชาติสู่วัฒนธรรม

งานชิ้นนี้เป็นการอธิบายถึงโครงสร้างอาหารที่สัมพันธ์โยงใยไปกับวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ที่ปรากฏในลักษณะคู่ตรงข้าม จากของดิบและสุกที่สัมพันธ์ไปกับธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ในระดับหนึ่ง เมื่อขยายผลการศึกษาจะพบว่า อาหารที่ปรุงจะสามารถแบ่งประเภทของอาหารที่ทำให้สุกได้ 2 ประเภทคือทั้งจากการต้ม (boil) และจากการย่าง (roast) กล่าวคือการต้มอาหารเป็นการปรุงอาหารที่ต้องใช้ภาชนะอย่างเช่น หม้อ (potter) เพื่อบรรจุอาหารลงไป แต่ความสัมพันธ์นี้อาจจะสามารถ

สมบูรณได้ถ้าขาดตัวกลาง (mediator) ในการเชื่อมโยงซึ่งในกรณีของการต้มก็คือน้ำ ดังนั้น น้ำจึงเป็นตัวกลางในการแปรสภาพอาหารจากความดิบมาสู่ความสุกในบริบทของวัฒนธรรม ในขณะที่การปรุงอาหารด้วยการย่างมีตัวกลางที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการทำอาหารที่ดิบมาเป็นอาหารที่สุกด้วย ลม ดังภาพ

อาหารที่ผ่านการปรุงให้สุกนั้น ต่างยังถูกแบ่งประเภทเป็น 2 ประเภท เพื่อนำมาบริการกับบุคคลต่างสถานะกัน กล่าวคืออาหารที่ทำให้สุกจากการต้มจะนำมาบริการเครือญาติ (kinspeople) ส่วนอาหารที่ทำให้สุกด้วยการย่างหรือปิ้ง ต่างถูกนำมาบริการแขกผู้มาเยี่ยมเยือน (foreigner) ดังนั้น ความสัมพันธ์ในการปรุงอาหารจึงมีรูปแบบที่สามารถเข้าใจได้ผ่านการจัดประเภทอาหารที่มีลักษณะคู่ตรงข้ามดังนี้คือ ดิบ/สุก ย่าง/ต้ม ญาติ/แขก ซึ่งมีมิติความสัมพันธ์จะเป็น 2 มิติ ที่เชื่อมโยงกัน

สามเหลี่ยมภาษาศาสตร์ที่ Levi-Strauss นำมาจาก Jakobson นั้นยังได้รับการยอมรับพร้อมทั้งนำไปใช้ผ่านนักคิดโครงสร้างนิยม เช่น Roland Barthes และ Jacques Lacan (Bradford, 1994: 118-120) อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างนิยมมีรูปแบบวิธีคิดจากภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างสู่การประยุกต์ใช้ในงานมานุษยวิทยาโดย Levi-Strauss และจากภาพสามเหลี่ยมการทำอาหารทำให้เห็นภาพความเป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างชัดเจน การที่แบ่งคู่ตรงข้ามโดยศึกษาการปรุงอาหารนั้น จะพบว่ามีคู่ตรงข้ามสองคู่ซ้อนทับกันอยู่ระหว่าง ธรรมดา/เปลี่ยนแปลง และธรรมชาติ/วัฒนธรรม ซึ่งสิ่งที่เป็นสื่อของความเปลี่ยนรูปจากธรรมดามาเป็นรูปแบบการเปลี่ยนแปลง กล่าวได้ว่ามิติแรกความดิบถูกทำให้เปลี่ยนโดยธรรมชาติ ผลที่ได้ก็คือ การเนาเปื่อย ในทางตรงกันข้าม ความดิบถูกมนุษย์จัดการทำให้สุกโดยการปรุงอาหาร ด้วยวิธีการทางวัฒนธรรม (Wallace et al, 1980: 268-9) ในอีกมิติหนึ่งอาหารที่ทำให้สุกด้วยวิธีการปรุงสามารถแบ่งประเภทได้คือการย่างที่ทำให้สุกโดยธรรมชาตินำไป

บริการแขก ส่วนการดื่มที่ทำให้สุกโดยวัฒนธรรมจะนำไปใช้บริการเครือญาติ ซึ่งอาหารที่ถูกทำให้สุกทั้งสองนั้นต่างถูกนำไปบริการคนที่ต่างสถานะกัน

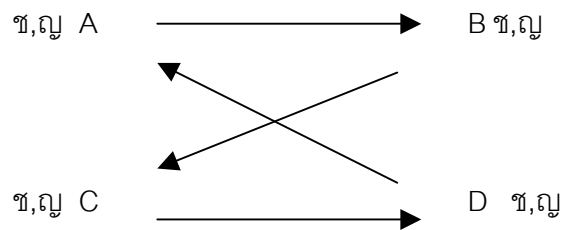
การปรุงอาหารนั้นจึงไม่ใช่เพียงแต่การทำอาหาร แต่เป็นการใช้เหตุผลผ่านทางสัญลักษณ์แสดงให้เห็นว่าพวกเขาเป็นมนุษย์และไม่ใช่อัตว์ป่า ดังนั้นการปรุงอาหารจึงเป็นสัญลักษณ์พื้นฐานที่ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Leach, 1970: 96-7) ผ่านตัวเชื่อมที่ทำการเปลี่ยนแปลง และในขณะเดียวกันก็เป็นการจัดประเภทของกลุ่มคนทั้งระหว่างกลุ่มคนต่างๆ และระหว่างกลุ่มคนกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

งานคลาสสิกที่ชื่อ “The Elementary Structures of Kinship” (1969) ที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างความสัมพันธ์ในหมู่ (reciprocity) การแลกเปลี่ยนผู้หญิง ด้วยอิทธิพลทางความคิดของ Emile Durkheim เรื่อง solidarity (Erickson, 1998: 95) ที่กลายมาเป็นพื้นฐานโครงสร้างของการแลกเปลี่ยนตอบแทน กล่าวคือการแลกเปลี่ยนตอบแทนจากการแต่งงานอธิบายได้ว่าการแลกเปลี่ยนตอบแทนนั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ชายจะต้องไม่แต่งงานกับผู้หญิงในกลุ่มของตนเอง ผู้หญิงจะต้องแต่งงานกับผู้ชายกลุ่มอื่นเพราะผู้หญิงจะเป็นไปผ่านทางให้ผู้ชายไปสู่ชีวิตทางสังคมที่มีความสัมพันธ์แบบทางการ ระบบของการแลกเปลี่ยนนั้นเป็นการผูกพันแต่ละส่วน (segments) ในกลุ่มพันธมิตร (alliances) สำหรับการแลกเปลี่ยนที่ย่อมมีกฎเกณฑ์ กฎเกณฑ์ดังกล่าวก็คือ “ของกำนัล” (gift) ทุกอย่างที่ได้ไปนั้นจะต้องได้รับกลับคืนโดยการแลกเปลี่ยนนี้มี 2 แบบคือ ถ้าเป็นการแลกเปลี่ยนโดยตรงก็จะเรียกว่า การแลกเปลี่ยนแบบจำกัด (restricted exchange) หรือถ้าแบบโดยทั่วไปสามารถเรียกได้ว่าเป็นแบบขยาย (generalized exchange) (ดู Levi Strauss, 1969)

กล่าวคือ ในสังคมวัฒนธรรมที่มีรูปแบบการแต่งงานที่เสมือนกับการแลกเปลี่ยนผู้หญิงที่อยู่ในรูปแบบจำกัด หมายถึงการที่ผู้ชายกลุ่ม x แต่งงานกับผู้หญิงกลุ่ม y และผู้ชายกลุ่ม y จะต้องแต่งงานกับผู้หญิงกลุ่ม x ดังภาพ

ในขณะที่การแลกเปลี่ยนโดยทั่วไปแบบขยายจะอยู่ในลักษณะ ผู้ชายกลุ่ม a แต่งงานกับผู้หญิงกลุ่ม b ผู้ชายกลุ่ม b แต่งงานกับผู้หญิงกลุ่ม c ผู้ชายกลุ่ม c แต่งงานกับผู้หญิงกลุ่ม d ผู้ชายกลุ่ม d แต่งงานกับผู้หญิงกลุ่ม a ดังภาพ

Levi-Strauss ศึกษาการแลกเปลี่ยนตอบแทน ท่ามกลางกลุ่มสังคมที่เรียกได้ว่าเป็นพันธมิตรกัน กลุ่มพันธมิตรทำการแลกเปลี่ยนผู้หญิงเป็น “ของขวัญ” หรือ “ของกำนัล” การศึกษาโครงสร้างระบบเครือญาติในระดับพื้นฐานนั้น ขึ้นอยู่กับการแลกเปลี่ยนผู้หญิงในการแต่งงาน สำหรับระบบเครือญาติการแลกเปลี่ยนผู้หญิงแสดงแนวคิดที่แบ่งออกเป็นสองด้านเรียกได้ว่า “ทวิลักษณ์นิยม” (dualities) จากกลุ่มเรากับกลุ่มเขาหรือกลุ่มรับมอบภรรยา กับกลุ่มให้ภรรยา

Levi-Strauss ได้อ้างว่าหลักของการแลกเปลี่ยนซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันและกันนั้น เป็นดังกฎเกณฑ์ที่ไม่ไปสู่ความเข้าใจในระบบเครือญาติ (kinship system) ระบบเครือญาตินั้นเป็นการจัดการองค์การทางสังคมที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนผู้หญิงด้วยการแต่งงาน กฎเกณฑ์ที่มีอยู่ก่อนของระบบก็คือการห้ามแต่งงานกันระหว่างหญิงชายที่มีบิดามารดาเดียวกัน ครั้งหนึ่งผู้ชายถูกห้ามที่จะเข้าร่วมแต่งงานกับผู้หญิงในกลุ่ม (ตระกูล) ของตน และผู้หญิงนั้นจะต้องถูกนำไปแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่น พวกเขาได้ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมาเป็นระบบของการแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นการจัดการ/จัดตั้งองค์การขั้นพื้นฐานของสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการห้ามแต่งงานในกลุ่มหรือวงศ์วานเดียวกันได้เริ่มขึ้นในระบบวัฒนธรรม (Kuper, 1991: 170) การสร้างแบบแผนในการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมประเภทและวิธีการแลกเปลี่ยนตอบแทน ตลอดจนความแตกต่างที่สัมพันธ์กับสังคม การกำหนดกฎเกณฑ์ของการแต่งงานและการห้ามแต่งงานในวงศ์วานเดียวกันนั้น เป็นแง่มุมที่พัฒนาวิธีการมาจากการแลกเปลี่ยน (Needham, 1967: xliii) ดังนั้นการแลกเปลี่ยนผู้หญิงจึงเป็นกฎเกณฑ์การแต่งงานนอกวงศ์วานและเป็นการห้ามความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานที่ต้องมีอยู่และเพื่อความอยู่รอดของสังคม

สำหรับ Levi-Strauss แล้ว สิ่งที่แสดงผ่านงานของเขา ล้วนแต่เป็นความพยายามนำการมองวัฒนธรรมของสังคม และเงื่อนไขของมนุษย์ กลับมาพิจารณาอีกครั้ง งานชิ้นล่าสุดที่ชื่อ Look, Listen, Read (1997) ได้แสดงทัศนะของเขาเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์และบทสำรวจในงานศิลปะที่ไร้ซึ่งกาลเวลา แต่ทรงอิทธิพลต่อจิตใจมนุษย์ จากการดูภาพวาด (poussin) การฟังดนตรี (rameau) และการอ่าน (diderot) การพิจารณางานศิลปะโดยนำทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์มาผสมผสานกับแง่มุมแบบมานุษยวิทยาเชิงโครงสร้างที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้ได้บทสรุปที่ลุ่มลึกต่องานทางวัฒนธรรมยุโรปที่

สัมผัสสัจจะของความเป็นมนุษย์ เสน่ห์ของศิลปะที่เล่นกับความคิดของมนุษย์ และความต่างทางวัฒนธรรมที่จะเบนเข้ามาบรรจบกันด้วยหลักสากล ซึ่งวิธีการนี้เป็นสิ่งที่เขาใช้ความพยายามมาตลอดทั้งชีวิต ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการวาดและการใช้สี การผสมผสานและท่วงทำนอง ภาพความคิดและการกระทำ สิ่งที่ทำให้ความแตกต่างของวัฒนธรรมและภาษาสามารถถ่ายทอดได้นั้น เพราะทั้งหมดล้วนอยู่ในคำศัพท์ที่อ้างถึงความสามัญและประสบการณ์สากล เพียงแต่ดนตรีและภาพวาดขาดคำในการสื่อ แต่สิ่งที่ดนตรีเชื่อมโยงกับอย่างอื่น แม้จะไม่สามารถแปลได้หรือถูกรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลง หน่วยย่อยเช่นคำก็เป็นเพียงการถูกใส่หรือให้ความหมายจากกระบวนการสร้างความหมาย ดังนั้น “คำศัพท์ไม่ได้มีความหมายในตัวเองแต่อย่างใด ความสัมพันธ์ต่างหากที่สำคัญ” (Levi-Strauss, 1997: 96)

การทำการศึกษาคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น ยากที่จะสรุปความคิดของเขาผู้นั้นได้อย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ บทความ คำบรรยาย ตลอดทั้งผู้ที่ศึกษาคิดของ Levi-Strauss ต่อมา ก็ล้วนแล้วแต่ใช้ความเข้าใจและตีความไปตามบริบทนั้น ถึงอย่างไรก็ดี Levi-Strauss ถือได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ทางปรัชญาที่ลุ่มลึกและศึกษาแง่มุมทางสุนทรียศาสตร์อย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ Tristies Tropiques เป็นต้นมา แต่สิ่งที่ยืนยันยืนยันความเป็น “LEVI-STRAUSS” ก็คงหลีกเลี่ยงไม่พ้นเรื่องความคิดที่มีโครงสร้างส่วนลึก (ลับ) อยู่ภายในสมอง ซึ่งบทความชื่อ Science: Forever Incomplete (1981) อาจกล่าวถึงจุดยืนและทัศนะของ Levi – Strauss ได้ไม่มากนักน้อย ซึ่งสามารถเรียบเรียงได้ว่า

Levi-Strauss กล่าวถึง 35 ปี ที่เขาใช้ชีวิตในสหรัฐอเมริกา และก็หวังว่าสามารถสร้างสะพานเชื่อมต่อระหว่างความคิดแบบอเมริกัน (American intellectual tradition) ที่ฝังลึกในวิถี Empiricist และ Positivist ในแบบของ Anglo-Saxon (หรือโลกของภาษาอังกฤษ) จาก Bacon ถึง Locke และ Hume เข้ากับวิถีความคิดแบบเหตุผลนิยม (แบบ) ฝรั่งเศส (French rationalist tradition) ซึ่งถูกใช้เป็นประจำโดยนามของ Descartes หลังจากความพยายามผสมผสาน ผลผลิตที่ประหลาดมากได้ปรากฏขึ้นในนามของ “Structuralism” ในทัศนะของ Levi-Strauss (1981)

ข้าพเจ้าเห็นว่า Structuralism เป็นความพยายามอย่างหนึ่งที่ และเหมือนเดิมที่ทำให้สังคมศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์ขึ้นมาอีกนิด (a little bit more Science) ผู้ปฏิบัติต้องตระหนักอย่างยิ่งว่าสังคมศาสตร์นั้นมีข้อจำกัดเหมือนกับ Science และบางทีเราอาจจะไม่เคยไปถึงขั้นที่ตั้ง (มุ่งหวังไว้)

ซึ่งความพยายามทำให้สังคมศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์นั้น ได้กลายเป็นความพยายามทำให้

สังคมศาสตร์ ด้อยกว่าวิทยาศาสตร์ ซึ่ง Levi-Strauss กล่าวไว้ว่า

เราต้องกลับไปหาบทเรียนเก่าที่เคยสอนในประวัติศาสตร์ โดย Marx ภาษาศาสตร์โดย Ferdinand de Saussure และจิตวิทยาโดย Freud นั่นคืออะไรที่เราได้รับรู้ อะไรที่เราเชื่อ อะไรที่ปรากฏที่ลำดับของจิตสำนึก ไม่สามารถประกอบเข้ากันได้จริงในปรากฏการณ์สำคัญ ซึ่งเข้าไปได้เพียงลำดับที่ซ่อนไว้ด้วยการเข้าใจโดยเป็นการสร้างความเป็นไปได้เมื่อ[Rene] Descartes ที่ขัดแย้ง (distinction) ระหว่าง Sensory data เช่น การดมกลิ่น การสัมผัส การได้ยิน การเห็น ซึ่งบ่อยครั้ง

ที่คลาดเคลื่อนกับคุณภาพเบื้องต้นที่ถูกต้อง/เป็นจริง ซึ่งควรพิจารณาวิทยาศาสตร์กายภาพเพียงเท่านั้น คือการพิจารณาส่วนขยายและการเคลื่อนไหว...[ดังนั้น]เราใช้ความพยายามต่อการอธิบาย หลักความคิดพื้นฐานของสังคมศาสตร์ ว่าเรากำลังมองไปที่สิ่งซึ่งยากและซับซ้อนอย่างมาก บางทีอาจจะเป็นไปได้ที่จะอธิบายความซับซ้อนนั้น ดังนั้นถ้าการมองไปที่สิ่งนั้น เรามองไปที่ความสัมพันธ์ จากนั้น เราจะค้นพบความสัมพันธ์ทั้งหมด ที่ไม่มากหรือน้อยไปกว่าสิ่งเหล่านั้นเลย แล้วก็ได้การยืนยันว่า เป็นพื้นฐานของการสำรวจ" (Levi-Strauss, 1981: 500-4)

Levi-Strauss ได้ตระหนักอย่างยิ่งว่า การอยู่ตรงข้ามต่อวิธีการสังคมศาสตร์และต่อปรากฏการณ์สังคมที่เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาเป็นความรู้ ไม่ว่าทั้งสมมติฐานหรือการตีความนั้นไม่สามารถพิสูจน์ว่าผิดได้ ในความเป็นจริงวิทยาศาสตร์มีความเป็นไปได้ที่จะสาธิตถึงความผิดพลาดของสมมติฐาน นี่คือความเป็นจริงของวิทยาศาสตร์ซึ่งไปถึงขั้นของการพัฒนา แต่มันจะถูกพิสูจน์ถึงความเป็นไปได้ของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ในขั้นเริ่มต้น (incipient) ถ้าเช่นเงื่อนไขถูกกำหนดอยู่เหนือฟิสิกส์ตั้งแต่แรก อยู่เหนือเคมี หรืออยู่เหนือชีววิทยา ดังนั้นวิทยาศาสตร์อาจมีเคยมีอยู่ นักวิทยาศาสตร์สังคมพยายามจะเสนอคำอธิบายดีกว่า ซึ่งมีสามารถกล่าวได้ว่าเป็นจริงหรือถูกยอมรับแต่ก่อนและอย่างแนบแน่นไม่ได้หมายความว่าคำอธิบายของนักสังคมศาสตร์จะยังคงดีอยู่เสมอ ในท้ายสุดคำอธิบายที่ดีกว่าจะมีอยู่เหนือกว่าคำอธิบายที่ใหม่ล่าสุด การเกิดคำอธิบายที่ดีกว่าต่อไปนั้นเป็นความก้าวหน้าที่ไม่รู้จบสิ้นซึ่งเราสามารถอ้างถึงไปเสมอ (Levi-Strauss, 1978: 5-14; 1981, 623-95; 1985, 212-37)

ในกรณีทางมานุษยวิทยา เมื่อไหร่ก็ตามที่นักมานุษยวิทยา เสนอความเห็นในการตีความหรือสมมติฐาน เป็นเรื่องยากที่คนอื่น ๆ จะเตรียมเพื่ออภิปรายในกรณีศึกษาที่นักมานุษยวิทยาผู้นั้นจะ

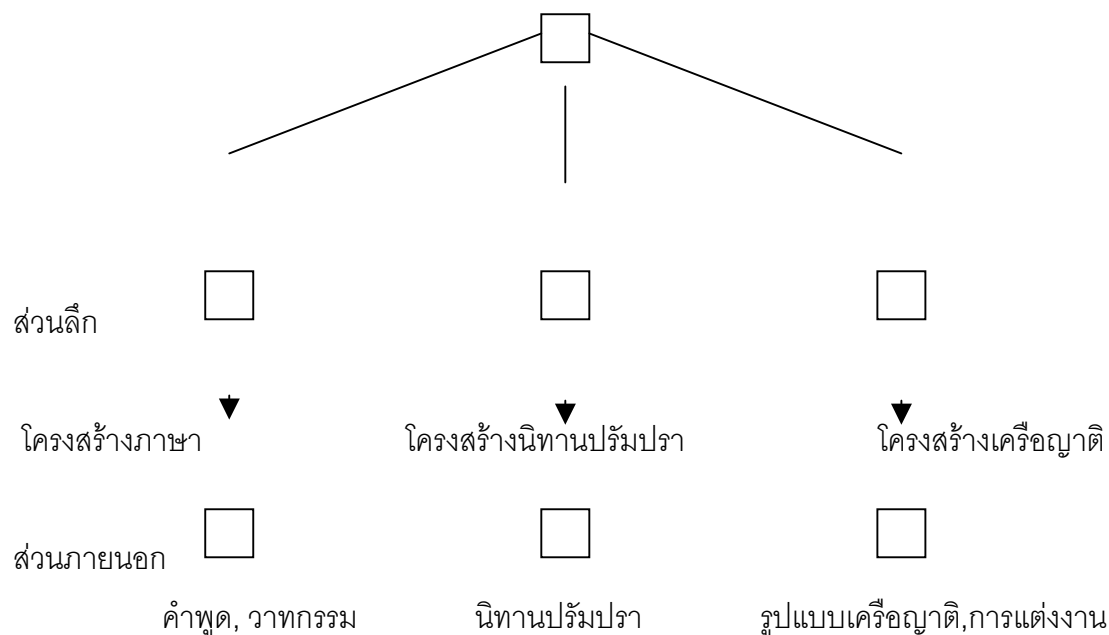
กล่าวถึงและการกล่าวว่า “คุณถูก” หรือ “คุณผิด” นั่นก็เป็นเพียงความเข้าใจในส่วนบุคคล เราชอบที่จะรับรู้ว่าเป็นการดีของใคร โดยไม่สนใจ เพราะความเป็นจริงควรจะถูกศึกษาอย่างสมบูรณ์ในขั้นตอนต่างๆ และนี่คือความไม่สามารถที่จะได้รับการตอบโดยทั่วไปของการอ้างอิงในทฤษฎี ซึ่งเผยถึงจุดอ่อนในความสัมพันธ์ต่อ “วิทยาศาสตร์” นักวิทยาศาสตร์สังคมถูกเผชิญหน้ากับความลำบากในทุกๆ ชั้น หนึ่งในนั้น คือ ความอ่อนแอของพื้นฐาน (หรือบางที คือ จุดแกร่ง) ของ ศาสตร์ที่ว่าด้วยมนุษย์ (human Science) นั่นเป็นปัญหาทั้งหมดเกี่ยวกับมนุษย์เป็นปัญหาสูงสุดของมนุษย์ และจะไม่เป็นปัญหา ถ้าเราไม่กังวลถึงคนอื่น เพราะว่าสนใจแต่ตัวเรา ประวัติส่วนบุคคลของเรา อารมณ์ อคติ นำมาซึ่งทุกๆ ปัญหา นี่เป็นสิ่งที่ทำไมสังคมศาสตร์ มิควรแสวงว่าเข้าใจถึงความจริง ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะบรรลุ แต่ควรพยายามอย่างหนักสำหรับเป็นเครื่องชี้วัดทางปัญญา และด้วยความจำกัดต่อความก้าวหน้าที่มีต่อปัญญา จากนั้นบางทีเราพร้อมเพื่อยอมจำนนต่อความเป็นจริงว่า “วิทยาศาสตร์ยังคงไม่มีทางสมบูรณ์ไปอีกตลอดกาล” (Science will remain forever incomplete)

สรุป

อย่างไรก็ดี สิ่งที่ Levi-Strauss ทำการศึกษาจึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยที่มนุษย์จะมีความสามารถในการจัดการสรรพสิ่งแวดล้อมได้ในลักษณะต่างๆ กิจกรรมทั้งหมดที่ปรากฏนั้น ล้วนเป็นผลผลิตที่ได้มาจากกระบวนการคิดของมนุษย์ ซึ่งไม่ว่าจะยุคใดสมัยใดมนุษย์ต่างก็มีโครงสร้างทางความคิดชุดเดียวกัน

จากแนวความคิดเบื้องต้นของ Levi-Strauss ที่ทำการสำรวจโดยสังเขป ผ่านงานด้านเครือญาติ การปรุงอาหาร โครงสร้างภาษา ทำให้เกิดความเข้าใจในแนวความคิดของ Levi-Strauss โดยสามารถอธิบายด้วยภาพดังนี้

ความสามารถในการสร้างโครงสร้างภายใน

จากรูปดังกล่าวเป็นการพยายามแสดงให้เห็นว่า โครงสร้างในแบบที่ Levi-Strauss ใช้ในการศึกษานั้นเป็นโครงสร้างระดับลึกหรือโครงสร้างความคิดที่ทำการผลิตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นของมนุษย์ที่ปรากฏโดยทั่วไป ความสัมพันธ์ที่ปรากฏถูกเชื่อมโยงกับระดับความคิดด้วยหลักของ คู่ตรงข้าม (Binary opposition) ที่ทำการเล่นระหว่างภายในส่วนลึกและภายนอก โดยที่ทั้งส่วนลึกและภายนอกทำการเชื่อมโยงกันด้วยการแทนที่และแปรรูปผ่านระบบรหัส สัญลักษณ์และแนวความคิด (Lane, 1970: 15) ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าสิ่งที่ Levi-Strauss ทำการศึกษาจึงมีลักษณะที่ออกมาจากกระบวนการคิดที่มีความสามารถสร้างโครงสร้างส่วนลึกเพื่อมากำกับกระบวนการคิดที่แปรรูปเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถลดทอนโครงสร้างมาสู่โครงสร้างความคิดที่เป็นสากลได้

